

EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Előfizetés díja:

Egész évre. . . 12 kor.
Fél évre. . . . 6 „
Negyedévre . . 3 „
Egy szám ára 24 fill.

Hirdetés díja:

Egész oldal . . 16 kor.
Fél oldal 8 „
Negyed oldal . . 4 „
Nyolczad oldal . 2 „

Felelős szerkesztő és kiadó:

V E R E S J Ó Z S E F.

Életkérdés.

A megélhetés kérdése évek óta foglalkoztatja a szarvasi ág. hitv. ev. főgymnázium védszárnyai alatt 1860-tól létező tanítóképző intézetet.

Keletkezett ez intézet azon országosan érezhető közszükségből, mit tanítóhiánynak neveznek. A békési ág. h. ev. egyházmegye hivatásának tudatában a protestáns szegénység erős korlátai között kevés befektetés mellett indította meg ez intézetének működését akkor, mikor még a tanítóképzés közoktatási törvényben szabályozva nem volt. Hitte, hogy e lelkes kezdőket majd segítik és támogatják azok, kik a közművelődés ügyei iránt érdeklődnek. Már akkor számított a felettes egyházi hatóságok hathatós segítségére.

Célul tűzte ki: tanítókat képezni, a felekezeti népiskolák számára olyanokból, kik a gymnasium négy felső osztályában nyerhető általános képzés mellett még a tanítói szakképzésre tartozó tanulmányokkal és gyakorlati ügyességekkel is foglalkozni kívánnak. Neveléstani, tanítástani, módszertani tanulmányok mellett a zenét, éneklést, a kátét, a bibliai tót nyelvet tanulták eleinte a képzőbeliek s eljöttek egyúttal a szarvasi egyház közeli népiskoláiba. Látogatásairól naplót vezettek. Az iskolai tapasztalatok közös megbeszélés tárgyát képezték előbb, aztán a gyakorlati tanítással is megpróbálkoztak azok, kik már az elméletiekben tájékozást kaptak. Ezen szakképzés aztán már kezdetleges állapotában is többet ért a mult gondatlanságánál, mikor vagy a gimnáziumból jól rosszul kikerült, vagy a theológiai intézetekből kimaradt tanulók egyike-másika lett tanítóvá s szerencsés, vagy kevésbé szerencsés összeköttetések és példák behatása alatt kezdte meg a tanítás mesterségét.

1868-tól aztán a népoktatási törvény adott irányt a tanítóképzés ügyének. A fokozódó követelésekkel szemben mind szembetűnőbb lett a

szarvasi tanítóképző szervezetének tökéletlensége. Emlékiratokat, tervezeteket terjesztett be a békési egyházmegye közgyűléseire a tanári kar, melyek helyesléssel találkoztak ugyan, de anyagi erő hiányában nagyobbára papiroson maradtak. Az állam a maga tanítóképzőit a törvény követeléseinek megfelelőleg szervezte és fejlesztette. Előbb három, majd négy tanfolyamúvá tagolta azokat. Alkalmazott a szabott munkakörre 6—8 szaktanárt. Sokat költött építkezésekre, fölszerelésre, benlakásra. Ezen intézkedések és mozgalmak példa erejével hatottak ugyan a szarvasi főgymnasium körében létező tanítóképző csekély számú tanáira; de ha kérelmeikkel, indítványaikkal a fenntartó egyházmegye előtt fölléptek, rendszeren türelmes várakozásra voltak utasítva. Időközben szaporodtak az állami tanítóképzőkben a tantárgyak is. Szélesebbkörű és mélyebb lett ezzel a szakképzés. Elővették azokon fokozatosan az alkotmánytant, az egészségtant, a kertészkedést, a méhészetet, a selyemtenyésztést, a gyümölcs- és magtermelést, a házi ipart stb. Ezek behozatala aztán a felekezeti tanítóképzőkben is sürgetve volt s mind nehezebben teljesíthető feladatokat szabott a korlátolt számú tanszemélyzetre. Annál kinosabban kellett ezt a tanítóképzőbelieknek átérezniök, mert nem is volt a szarvasi tanítóképzőnek önálló és rendszeresített tanszéke. Ez a sokfelé elágazó szakképzés aztán annál nehezebben teljesíthető feladattá vált, mennél inkább fokozódott a gimnáziumi munka. A gimnázium munkaköre is gyorsan átalakult. Itt is a sokfelé ágazó szaktanítás vált szükségessé s a tanítóképzőben nagyjából szivességből működő tanárok a gimnáziumi munkára fektetvén a súlyt, mellékesnek nézték a tanítóképzőben reájok háruló megbízatást, vagy keresték is az alkalmat arra, hogy onnan kivonják közreműködésüket.

Az egészséges kifejlés sodrából való ezen elmaradozás mind fájdalmasabb lehangoltságot oko-

zott a képzőben is működő tanároknál s keresték és kérték a fölmentést oly tantárgyak alól is, melyekbe már teljesen bele dolgozták magukat. Többen a bizonytalan jövő hatása alatt kiváltak az intézetből s másutt kerestek és találtak alkalmazást. Jöttek aztán a felettes hatóságok figyelmeztetései, kormány küldötték látogatásai, ezek jelentéseinek alapján a közoktatási kormánynak követelése. A szegénység sziklájához lánczolt Prometheus, a szarvasi tanítóképző azonban fájdalmas helyzetében meg nem mozdulhatott. Bár kitűzte a fenntartó testület a célt, hogy a tanítóképző a gimnáziumtól külön választandó és önállósítandó, de ez irányban alig történt nevezetesebb intézkedés. Évi 1600 utóbb 2000 forintnyi költségvetés mellett az intézet továbbra is csak tengődésre, de nem fejlődésre volt utalva. Még legtöbbit érő intézkedés volt az, hogy a tanítóképző gyakorló iskolával jött kapcsolatba. Ennek létesülése óta nem maradnak a képzőbeli növendékek a homályos elméletek magaslatán, de bele mennek az életteljes próbálkozásba, mely a tanításnál oly lényegesen szükséges.

A hányszor az intézet tovafejlesztésére és fokozatos önállósítására vonatkozó fölterjesztést tett a tanszemélyzet a fenntartó egyházmegye közgyűléséhez, mindannyiszor kifejezésre jutott azon gondolat, hogy voltakép a népoktatás ügyével úgyis erősen megterhelt egyházak a szarvasi tanítóképző javára újabb áldozatot alig hozhatnak. Ez inkább a bányai egyházkerületnek lenne feladata. Különben is a bányai egyházkerület, melynek se teológiája, se kerületi lyceuma, se tanítóképzője nincs, maga tartoznék a tanítóképzést fölkarolni, vagy éppen a már évtizedeken át vergődő szarvasi tanítóképzőt tulajdonába átvenni és életképes kerületi önálló tanítóképző intézetté kifejleszteni.

Ezen eszme valósulása annál inkább volt remélhető, mert a 120,000-nyi lelket számláló békési ág. h. ev. egyházmegye nagy területen szétszórta egyházának tömegessége és egymástól távolsága miatt nem volt könnyen kormányozható s így megérett a gyülekezetekben az elhatározás, hogy a természetes kiválás útján három egyházmegyévé tagolódjanak. Mikor a tervezet kiviteléről folyt a tanácskozás, elv gyanánt állították föl az egyházmegyei közgyűlések, hogy a különváló egyházmegyék közös és egyező akaratával arra fognak törekedni, mikép a szarvasi tanítóképzőt a bányai egyházkerület vegye át. Ezért elhatározták, hogy habár

innen túl sem vonják meg a nevezett tanítóképzőtől érdeklődő áldozatkészségüket, de fölkérik a hatalmas bányai egyházkerületet és annak tekintélyes egyházmegyéit, hogy a Szarvason eddig létező tanítóképzőt a kerület anyagi támogatása és ellenőrző gondozása mellett tovafejlesztendő szakiskola gyanánt tulajdonába átvegyék s annak sorsáról gondoskodni kegyeskedjenek.

Az előbb egységes békési ág. h. ev. egyházmegye aztán 1896-ban három egyházmegyévé vált és külön szervezkedett. A nem annyira lélekszám, mint inkább törvényhatósági összefüggés s vasúti irányvonalak figyelembevételével létesülő megosztás, melynek következtében az arad-békési, a békési s a csanád-csongrádi ág. h. ev. egyházmegyék keletkeztek 40, 60, 20 ezernyi lélekszámmal, a szervezkedés utáni időben nagyon is érezték a megosztásból folyó anyagi elerőtlenedést. Annál kevésbé tehettek ezen újszülött egyházmegyék aztán a kebelükből keletkezett szarvasi tanítóképző érdekében valamit, mennél inkább bebizonyult, hogy az újabb idők fokozódó követelése mellett az anyagi feladatok szerencsés megoldására most még erőtlenebbek, mint voltak egységes szervezetükben. Ezért most már mind sürgősebb kérvényekkel kopogtattak a bányai egyházkerület közgyűléseinek ajtaján, gondolván: „Zörgessetek és megnyitattik.“ És habár az előbb 408,000 lelket számláló egyházkerület az anyagi segélyezést nem vonta meg a szarvasi tanítóképzőtől, de az intézetet tulajdonába átvenni mindaddig vonakodott.

E késlekedés azonban nem elegendő ok arra, hogy az egyházmegyék a szarvasi tanítóképző ügyét a kerületnél újra és ismét ne szorgalmazzák. Elérkezett a pillanat, — s ma ez életkérdés, — ha akarunk az Altöldön egy céljainak megfelelő ág. h. ev. tanítóképezdét: akkor azt csak a hatalmas bányai egyházkerület tekintélye, befolyása, érdeklődő áldozatkészsége és vezérlete mellett lehet fenntartanunk és fejleszteni. Elég gondot és áldozatot hozott azzal, hogy azt fölszerelje s a gimnáziummal kapcsolatban anyagi tanerővel ellátta, mennyi a tanítóképzés érdekében szerény igényeknek megfelelőleg szükséges volt. Elég gondot és áldozatot hozott a tanítóképzés ügyével szemben, midőn alkalmas tanépületet szerzett, azt a használatnak alkalmas módon átalakította, a tanítóképzősöket éveken át tandíjkezdményben részesíté, jutányos s többnyire ingyenes ellátással s ösztöndíjakkal serkenté és kitünteté. Elég gondot és áldo-

zatot hozott, midőn a képzőbelieknek a tornázás, rajzolás, fürdőzés, önképzés mindazon előnyeit megadá, melyeket a szarvasi főgimnázium ifjúsága élvezni és használni jogosult. A változott helyzet magasabb követeléseivel szemben, hiszem, hogy ezután se vonja meg a főgimnázium fenntartósága mindazt az évi áldozatot és gondozást, melyet eddig meghozott. Az sincs kizárva, hogy míg a bányai egyházkerület tanítóképzőjét Szarvason fogja és akarja fenntartani, addig a főgimnázium és annak kormányzósága az anyagi helyzet remélhető javulása esetén a tanítóképző érdekében újabb szolgáltatásokat teljesíteni s áldozatokat hozni kész és hajlandó leend. De lehetetlen ezek mellett be nem látni azt is, hogy most magára hagyatva, erőtlenné arra, hogy az egész bányai egyházkerület érdekeit szolgálni hivatott s önállóvá szervezett tanítóképzőt úgy fejleszse ki, hogy az ellen sem a népoktatási törvények alapján a közoktatásügyi államkormány, sem a protestáns tanítóképzés ügye iránt lelkesülő közvélemény jogos kifogásokat ne emelhessenek.

És ha helyzetünket elfogulatlan bírálat alá vetjük, nem is lehetetlen a nagy bányai egyházkerületnek tulajdonul átveendő szarvasi tanítóképzőjét fenntartani, kifejlesztteni s életképes szakintézeté szervezni. Tartsunk csak futólagos szemlélt egyházkerületünk s a magyarhoni ág. hitv. ev. egyháznak mai helyzete felett.

Az ág. h. ev. egyetemes egyház 1899. október 18., 19., 20. napjain tartott egyetemes közgyűlés jegyzőkönyvei meggyőződésem szerint tanügyi állapotainkról igaz képet adnak. Onnan veszem ki a következő adatokat.

Volt a hazánk területén levő négy egyházkerület népessége 1899-ben 948,657 lélek. Ezek között tanköteles volt 162,309. Ezeket aztán tanította 1500 tanító 1225 ág. hitv. ev. népiskolában.

Ezen lélekszám a kerületek között következőleg oszlott meg:

1. A bányai egyházkerületben volt 347,353 lélek; tanköteles 64,188; tanító 445.
2. A dunáninneni egyházkerületben volt 186,643 lélek; tanköteles 30,755; tanító 330.
3. A dunántúli egyházkerületben volt 215,148 lélek; tanköteles 35,630; tanító 396.
4. A tiszai egyházkerületben volt 199,513 lélek; tanköteles 28,703; tanító 329.

Ezen kerületek az egyházi közalaphoz járultak:

évdíjjal

a) A bányai egyházkerület	7689 frt 64 kr.
b) A dunáninneni egyházkerület	3380 frt 65 kr.
c) A dunántúli egyházkerület	4253 frt 63 kr.
d) A tiszai egyházkerület	3222 frt 97 kr.

Ezen évente 62,000 forintot szétosztó közalap után a szorosabban vett egyházi, egyházközigazgatási, kormányzati, lelkész-segélyezési, nyugdíjazási s emberbaráti czélok mellett a tisztán közművelődési, iskolasegélyezési czélokra kioszt:

1. A bányai egyházkerület aszódi leányiskolájára 1350 frtot, a szarvasi tanítóképzőre 900 frtot s így összesen 2250 frtot.

2. A dunáninneni egyházkerület selmeczi lyceumára 2500 frtot, a selmeczi tanítóképzőre 900 frtot s így összesen 3400 frtot.

3. A dunántúli egyházkerület soproni theológiájára 2520 frtot, a kőszegi leánynevelőre 600 frtot, a soproni képzőre 900 frtot s így összesen 3020 frtot.

4. A tiszai egyházkerület eperjesi főiskolájára 2520 frt, a rozsnói leánynevelőre 1080 s így összesen 3600 frtot.

Kiad ezen kívül a közalap a pozsonyi ág. hitv. ev. theológia akadémiára évente 6000—7000 frtot s bizonyosan megszavaz az eperjesi jogakadémiának legközelebb 2400 frtot s ezáltal úgy a tiszáninneni, mint a tiszai egyházkerületek jóval többet kapnak a közalaphoz kultúralis czélokra vissza, mint a mennyivel ők hozzájárulnak.

Láthatni ez adatokból, hogy a lélekszámban legnagyobb s a közalappal szemben legtöbb terhet viselő bányai ág. hitv. ev. egyházkerület, melynek se theológiája, se kerületi lyceuma, se jogakadémiája nincs, legmostoháiban van a közalaphoz közművelődési érdekeiben támogatva. Ezáltal még sem mondható méltányos elbánásnak. Ezek mellett vannak a sokszoros kötelezettség terhe alatt álló közalaphoz oly évi kiadásai is, melyek — minden arra mutat — csak ideiglenesen s átmenetként terhelik az egyetemes egyházi közalapot. Ilyen az a 10,000 forint, mely most szegényesen díjazott lelkészeink fizetésének fokozására fordítatik. Úgy vélem, hogy a congruatörvény e tételt évente csökkenteni fogja s talán tőlünk függ, hogy mielőbb csökkentse is. Ilyen az a 24,000 forintnyi járulék, melylyel az országos lelkészi nyugdíj alaptökéjének növeléséhez járul a közalap. Bizonyosan évek múlva ez összeg is

fokozatosan apadni fog s abból majdan közművelődési céljaink is segíyezhetők lesznek.

Csodálkozok a gondolkodó, hogy a bányai egyházkerület eddig is miért hanyagolta el anyagi érdekeit a többi kerületekkel szemben. Vagy — tévesen — annyira gazdagnak néznek bennünket az intéző körök, hogy nem is szorulunk a közalap támogatására; vagy magunk se sokat törődünk közművelődési érdekeinkkel, mikor még csak kérvényeinkkel is oly ritkán kopogtatunk az egyetemes közgyűlés ajtaján, hogy tán nem is ismerik 40 év óta szegénységgel küzdő tanítóképzőnk kínos vergődését.

De még ha a közalap sok kötelezettségének terhe alatt tán ma nem is bírná a bányai egyházkerület közművelődési érdekeit tekintélyesebb évi segíyezéssel céljaihoz juttatni: akkor is a tekintélyre, súlyra, lélekszámra legnagyobb bányai egyházkerület tulajdonába véve a szarvasi tanítóképzőt az egyetem tudtával és kieszközlendő belegegyezésével felfolyamodhatnék az államsegélyért is. Vagy nem lehetne-e a szorosabban vett felekezeti jelleg fentartása mellett annyira tágitani a tanítóképző keretét, hogy más felekezetűek tanítói pályára készülő ifjai itt is megnyerhetnék azt az útravalót, mit ma a r. kath. püspöki képzők, az izraelita vagy görög keleti vagy éppen protestáns tanítványaiknak nyújtanak? Nem tudom elképzelni, hogy az országos érdekű tanítóképzés ügye iránt az állam ne lenne hajlandó áldozatot hozni, mikor úgy is kiváló felekezeti tanítóink nem csekély száma az állami intézetekben s községi népiskolákban is alkalmazásra talál s mikor a sokszor panaszosan emlegett tanítóhiány elhárításában a felekezeti tanítóképzők nemcsak a felekezetek, de az államnak érdekeit is szolgáltadják azzal, hogy az alaposan képzett s derék tanítók számát kötelességszerűleg növelni törekszik. És bizonyosan ilyen alapon kellő megokolással felfolyamodván a bányai egyházkerület, hogy Szarvason létező tanítóképzőjét önállóvá és életképesse fejleszse, célját sokkal hamarabb és biztosabban elérhetné úgy az egyetemes egyház közalapjával, mint az állammal szemben is, mintha az eddigi fenntartó három egyházmegye tenne lépéseket. Ezek csak tekergős úton, nagy idő veszteséggel közelíthetik meg azon segély forrásokat, melyekre a fentebbiekben rámutattam.

Ezért felkérem ez életkérdésre a protestáns közművelődés ügyei iránt nemesen érdeklődők

nagyra becsült figyelmét, főleg azokét, kik az egyházi közélet mozgató erői. Meg vagyok győződve, hogy a tanítóképzés kérdése első rangú kérdés mindaddig, míg vannak a protestáns egyháznak népiskolái. Meg vagyok győződve, hogy a theológiai intézetek mellett első sorban a felekezeti tanítóképzőkkel kellene lelkesen foglalkoznunk, ha azt akarjuk, hogy hazánk protestáns népe válásához, egyházához, öntudatosan és szeretettel ragaszkodjék. Gimnáziumok, jogakadémiák, a középosztály leányképzői nem jelentéktelen életszükséget képviselnek ugyan; de még sem bírnak a mindennapi kenyér nélkülözhetetlenségnek jellegével, holott a népiskolák és tanítóképzők elvitathatlanul az együtt élő s egyházi és iskolai célokra kivétel nélkül adózó protestáns hívek összeségének közművelődési érdekeit szolgáltadják. Ezért ez utóbbiak hiánya, vagy fogyatékossága mélyen belevág a protestáns közélet sarkalatos életérdekeibe.

Legyen fölszóllásom fölhívás arra, hogy a tanítóképzés ügye s legközelebb a szarvasi tanítóképző sorsa felett sokan elmélkedjünk, teendőinket körvonalozzuk addig is, míg tenni nem késő. Egy betegségekben erőtlenné váló intézet megérdemli, hogy orvosai felette tanácskoznak s teendőiket megbeszéljék egymás között. Ilyen ügyszerető tanácskozásra kérem mind azokat, kik a protestáns közélet sarkalatos szükségei felett intézkedni s a felismert bajokon segíteni vannak Istentől hivatva s állásuknál fogva jogosítva. Vajha fölhívásom ne lenne elhangzó szó a közönyösség pusztájában!

BENKA GYULA.

Dr. Zsilinszky Endre egyházmegyei felügyelő megnyitó beszéde az arad-békési egyházmegye 1900. évi közgyűlésén.

Mélyen tisztelt egyházmegyei közgyűlés!

Midőn a Mindenhatónak bemutatott háláadásunk után, követve egyházalkotmányunk rendelkezését és ősi szokásunkat, e helyen összegyűlekeztünk, tettük ezt nemcsak azért, hogy folyó ügyeinket elintézzük, hogy számon vegyük anyagi és szellemi érveinket, hogy megfigyeljük egy évi fejlődésünket avagy esetleges hátramaradásunkat, hanem azért is, hogy módunk és alkalmunk lévén

a személyes találkozásra, azt a hitrokoni köteléket, melyet az egyházközösség, a szent keresztség és confirmáció által kötöttünk megteremtett, a szeretet melegével felújítsuk és megerősítsük; hogy testvéri jóindulattal ne azt keressük egymásban, a mi minket egymástól eltávolít, hanem azt, a mi egymáshoz közel hoz s egymás tiszteletében, szeretetében gyarapít.

Jól tudom én, hogy a mint a multban voltak, úgy most is vannak közöttünk nézeteltérések, melyeket kiegyenlíteni, hibák, hiányok, talán mulasztások, melyeket pótolni, helyre ütni kell, de a magunk vélt, vagy valódi igazának keresése soha sem szabad, hogy az egyház érdekét érintse, vagy sértse; tanácskozásainkban mindig egyedül az egyház üdve kell, hogy szemünk előtt lebegjen. Ha volt valaha szüksége egyházunknak a testvéries egyetértésre, ha volt szükség arra, hogy a személyes sérelmeket, az egyéni érzékenységet félretelve, egyesítsük erőnket a közös munkára, ha volt szükség arra, hogy vállat vállhoz vetve nézzünk szemébe az egyházunkat fenyegető veszedelelnnek, úgy az soha sem volt nagyobb, soha sürgősebb mint most. Mert én azt hiszem, hogy egyet fog érteni velem a gyülekezet minden tagja, hogy soha több, soha nagyobb ellensége nem emelte fegyverét egyházunk ellen, mint jelenleg!

Nem fogják a világot mások példájára hazug hírekkel rémitgetni, hogy üldöznek bennünket! Óh nem, hisz az, ha a szándék meg is volna, a változott viszonyok mellett úgy sem lehetséges! Az őserdő százados fáit kigyomlálni nem lehet. Még az orkán is csak egy-egy kimagasló sudarat képes kicsavarni; de a szű százával ezrével képes kidöntögetni a legszebb szálfákat; s a hatalmas, az erős irgalmatlanul elszívja a gyengébbnek életnedvét, úgy, hogy a legszebb szálfa erdő is kiritkulhat.

Más viszonyok másféle ellenségeket hoznak. A régi ellenség is változtat fegyvert és harcmodort. Ki panaszkodnék ma a felett, hogy elveszik templomainkat, bezárják iskoláinkat, elragadják nőnket, gyermekeinket? Templomaink még állnak Isten dicsőségére, de jobbaink aggodalommal susogják, mintha kevesebben látogatnák azokat, vagy legalább kevesebb hittel, buzgósággal! Templomaink még állnak, de azok büszke tornyait és tetőit imitt-amott már alig bírjuk tatarozni, új templomok építése pedig már csoda számba

megy! Anyagi erőnk kimerülőben van! Erőszakkal nem térítenek el tőlünk senkit, de az erők hiánya miatt nem gondozottak, igen könnyen esnek a valástalanság hálójába, vagy a csalogató hatalom karjaiba!

Ehhez járul a társadalmi és politikai viszonyok kedvezőtlen volta. A modern kultúra az ő rohamos haladásával, az ő anyagi irányával egyre többeket idegenít el az egyháztól, s a szegényebb nép nehéz megélhetési viszonyai a társadalom új irányú alakulatai egyre nagyobb számmal ragadja el a nép fiait a vallástól, a hittől, s a socialismus és communismus karjaiba hajtja azokat.

Mit mondjunk az egyház politikai törvények hatásáról, akkor, a mikor nap-nap után új meg új adatokat tapasztalunk azok romboló hatásáról? Tény az, hogy azok módot nyújtanak az egyházi terhek alól való kibúvársra, s miután nemesak a hivek terheinek könnyítésére nem tettek semmit, hanem ellenkezőleg lelkészeink jövedelmeit is megcsonkították, s ledöntve az egyházunkat védő törvényekalkotta védbástyákat, az önvédelem kényszerűségével még tetemesen súlyosbították is az egyházi terheket, míg ezzel szemben a jogegyenlőségért és viszonzóságért semmi, de semmi se történt! Csoda-e, hogy a hatalmas, a vagyonnal bíró egyház óriási előnybe jutott, s csoda-e, ha népünk úgy a hitetlenség, mint a fényes méltóságokkal, közjogi állással dicsekvő, s nagy vagyonnal bíró kath. egyház csábjainak elmentállni nem tud?

Nem a mások vagyónára, hatalmára áhítunk mi! Az ellen a leghatározottabban tiltakozunk, hogy a midőn tisztán az 1848. XX. t.-cz. végrehajtását sürgetjük és hova-tovább követelni fogjuk, akkor a r. kath. egyház vagyónának elvételére törünk! Nyíltan kell beszélünk, hogy se félre ne értessünk, se szándékosan meg ne gyanusíthatassunk! Mi nekünk csak a teljes jog egyenlőség és a teljes viszonzóság kell; nem pedig a r. kath. egyház gazdagsága. Mi nekünk csak az kell, hogy a hatalmas, az előjogokkal bíró, a gazdag, ki ne csúfolhassa, s ki ne zsákmányolhassa a mi szegénységünket! Azért követelnünk kell a gyengébb törvényes védelmét! Követelnünk kell a szegényebb egyházak arányos, de nem koldus módon való segélyezését. Követelnünk kell a teljes jogegyenlőséget az egyházak között! Ez a legkevesebb, a mit megvárhatunk

attól az államtól, a melynek protestánsok, de kivált mi ág. h. evangélikusok úgy a multban, mint a jelenben is annyi szolgálatot tettünk.

Igaz, hogy ezzel még nem lesz egyházunk jelenlegi kedvezőtlen helyzete egyszerre jobb; s ez fel nem ment bennünket attól, hogy az egyházi élet kebelében is ne keressük a javulás eszközeit. És én azt hiszem, hogy azt meg is találjuk.

Igy első sorban a hitélet élénkítése, a lelkészeknek a hívekkel való gyakoribb és bensőbb érintkezése jelentékenyen közelebb hozza a népet az egyházhoz, s számosakat megment az eltévelyedéstől. Azután iskoláinkban a vallásos oktatás intensivebbé tétele is sokat javíthat a helyzeten. Különösen középiskoláinkban a vallásosság ébresztése, a protestáns öntudat nagyobb ápolása még igen sok tenni valót ad.

Hiszen tagadhatatlan, hogy ha az intelligentia maholnap egészen elidegenedik az egyháztól, s ezt nyomban követni fogja a nép azon részének elszakadása, a mely az intelligentiával érintkezik. Azért nézetem szerint alig van sürgősebb teendőnk, mint a középiskolai ifjúságunk vallásos nevelését hathatósabbá tenni, s különösen felekezeti iskoláinkban a felekezeti jelleget jobban kidomborítani.

Népünk maga fogalommal sem bír arról a veszedelemről, mely egyházunkat napról-napra jobban fenyegeti. Ő csak a maga terheit érzi, azok felett panaszkodik; s ezen jogos panaszában megemlékezik arról, hogy egyházi intézményeink fejlesztésében egyházunk védbástyáit szaporítjuk és erősítjük. S ép azért ösztönszerűleg retteg az új terhektől, s attól való félelmében ellenez minden újítást. Vezetőinek feladata az egyházat fenyegető veszélyre figyelmeztetni, az ellenállásra buzdítani, s az ellenállás hathatós fegyvereit kezébe szolgáltatni. De ugyanakkor nem szabad elfeledkeznünk arról sem, hogy az egyházi terheket ne csak ne szaporítsuk, hanem inkább arra törekedjünk, hogy azokat hova tovább apasszuk. Kettős kötelesség most arra törekedni, hogy az egyház egyes functióit teljesen díjtalanná tegyük, ha azt akarjuk, hogy a nép ősei vallásában megmaradva, az egyház szolgálatával készséggel éljen. Ezzel az egyházhoz való ragaszkodást tesszük lehetővé. Ezért igyekezzünk a stólák eltörlésére, illetve azoknak az egyházak általi megváltására, hogy a keresztes. gyóntatás, esketés tel-

jesen ingyenes legyen. Igyekeznünk kell arra, hogy az egyházak kebelében alapokat gyűjtsünk az egyházi adó leszállítása és majdan eltörlése czéljából. Mert a terhek kevesbedése kétségtelesen elő fogja segíteni a szegényebb néposztálynak az egyház kebelében való megtartását.

Mindnyájunk erejére, mindnyájunk bölcseségére, mindnyájunk szeretetére van szükségünk a nagy munkában. Ha csak egy is hiányzik közülünk, gyengülünk; ha pedig egymás ellen fordítjuk fegyverünket, a voltaképi harc előtt el fogunk vérezni dicstelenül. A csendes, a békés, a kitartó munka, az egyházunk érdekében folytatandó nemes harc érdekében, a midőn szivből üdvözlöm egyházmegyénk megjelent képviselőit és küldötteit, kérem, hogy ne egymás ellen, hanem egymás mellett álljunk a munkába, álljunk csatasorba! E kérelmem kapcsán, a mai egyházmegyei gyűlést ezennel megnyitom.

BELFÖLD.

Canonica visitatió. F. évi június hó 23-án indult el dr. Baltik Frigyes püspök nógrádi canonica visitationális útjára. Losonczon várta őt az egyházmegyei bizottság a főesperes és az esperességi felügyelő élén s azonnal kocsikon elindultak N.-Libercsére. Utközben érintették Gácsot, a mely teljesen róm. kath. város, s daczára annak, az egyházlátogató evang. püspököt nagy fényvel fogadták. Már a város előtt üdvözölte őt Szakall Antal járási szolgabíró. Erre a róm. kath. harangok zúgása közt a városba érkezett a menet, a hol a város főjegyzője óriási néptömeg jelenlétében fehér ruhás leánycsoporttól körülvéve üdvözölte az evang. főpapot. Az ováció oly közvetlen és lelkes volt, hogy tisztán ev. város sem fogadhatná főpásztorát szebben és lelkesebben. Rövid időzés után elhajtott a bizottság Nagy-Libercsére, mely kettős ünnepet volt ünneplendő. Visitatiót és templomszentelést. Ez ünnephez mérti volt a fogadtatás is. Hatalmas bandérium és a falu előjárósága a határnál várta a püspököt, a paplak előtt pedig összegyűltek a hívek és az iskolás gyermekek. Az újonnan renovált templom, a melyben régi frescokat fedeztek fel, teljesen újonnan épült tornyával igen szép benyomást tesz a szemlélőre s vasárnap reggel zsúfolásig megtelt ájtatos néppel. A püspök a 100-ik zsoltár alapján beszélt s a visitatió eredményével is igen meg volt elégedve, különösen azzal, hogy a nép sok tanújelét adta, hogy mennyire jártos a szent írásban.

Raskova határánál, a hová 25-én indult volt a bizottság, szintén a falu előljárósága és bandérium fogadta a püspök urat. A bandérium vezetője öreg bibliás paraszt, hangzatos versekben köszöntötte fel a püspököt, a mely versek csupa bibliai citátumokból állottak. Itt is nagy meglepedésére szolgált az a tapasztalat, hogy e nép szeretettel olvassa Mózes és a prófétákat s különösen, hogy igen szépen énekel, a falu tanítója nem kevesebb mint 200 énekre tanította gyermekeit egy iskolai év alatt, úgy, hogy az egyházas szellemnek hű ápolói és megtartói ezek az egyházak és a felekezeti iskolák. Az ünnepélyes istentiszteleten nemcsak a falu népe, de a közel fekvő Gács város intelligentiája is részt vett a grófi uradalom tisztartójának élén. Raskovának is van nevezetes temploma, a mely szintén a reformáció előtti korból származik, de később a renováláskor elveszítette gothikus jellegét s most keresztformában épült. Szomszéd állomás Abelova volt, a mely jól rendezett viszonyaival nagy meglepedést keltett a visitationális bizottságnál, a mi nem kis érdem a fiatal szorgalmas lelkész számára. Az istentiszteletre a nagy számú filiálisok is eljöttek, úgy, hogy a templom alig tudta befogadni a hívő sokaságot.

Hatalmas bandérium kísérte azután a püspököt Polichnóra. Csöndes, kies falu, egyszerű néppel, a hol a modern kultúra hátrányai még nem ismeretesek és annál inkább megmaradt ősi népszokásainál és tiszta erkölceseinél.

27-én d. u. valósággal járatlan utakon, magas hegygerinceken átment a püspök Buda-Lehotára. Szegény a nép, rozoga a paplak, igen szerény a temploma. Tornyot akarnak most építeni, valamit gyűjtöttek is már reá, de segélyre szorulnak. A lelkiekben azonban még inkább szorulnak segélyre, mert a tiszta erkölcs és vallási buzgalom nem igen erős oldalak, most meg tanítót nem tudnak kapni. Buda-Lehotáról az elmenetel még nehezebb volt, mint az érkezés, már nem is kocsin, de gyalog volt kénytelen a püspök és kísérete Dévénybe átmenni s csak onnét kocsikon Dobrocra. Alig megpihenve a fáradtságtól, rögtön hozzá kellett fogni a visitationális jegyzőkönyv olvasásához, a mely a gyülekezet igen szép képét feltárta: a hitbuzgalom és áldozatkétség erős, a nép szereti egyházát s a lelkész munkálkodása is oda terjed, hogy azt még intenzívebbé tegye.

29-én d. u. a bizottság Lónyabányára érkezett, a mely egyike a legrendezettebb egyházaknak. Mint mindenütt, itt is nagy ünnepélyességgel fogadták a püspököt, volt banderium, fehér ruhás leányok, üdvözlő beszédek stb. A paplak udvarán várta a püspököt a falu női egylete, a mi bizony szép tanújele az egyháziasságnak. A visitatio megmutatta, hogy a nép szorgalmasan keresi fel

Istennek házat és hogy ábitattal és szépen énekel. Az iskoláknak igen jó tanítója van, a ki lelkes apostola a magyarosodásnak is.

Másnap d. u. Szinóbányára indult a püspök. Szinóbánya kettős ünnepet ült: visitatiót és egyszersmind helybeli felügyelőjének Beniczky Árpád országgyűlési képviselőnek 25 éves felügyelői jubileumát. Az ünnepélyes istentisztelet után úgy az egyház, mint az esperesség üdvözlöttek a jubiléumot, ki fáradhatlan munkásságával és egyháza iránti szeretetével rászolgált arra a kitüntetésre. A visitációval különben meg volt elégedve a püspök, de csak mert újabb időben két nagy gyártelep létesült az egyház területén, a gyári munkások gyermekeinek vallásoktatására vonatkoztak intézkedései. Az ünnepély fényéhez hozzájárult, hogy a vasmű munkásai igazgatóságukkal együtt zászló alatt zenével kivonultak a fogadtatáshoz.

Az utolsó állomás Turicska volt az esperesség legkisebb egyháza. Az alig 300 lelket számláló gyülekezet szép tanújelét mutatta áldozatkétségének. Van ősrégi temploma, a melyben körülbelül 20 évvel ezelőtt szintén találtak szép freskokat. Turicskáról elindulva a tosonczai leányegyházon keresztül kocsizott a bizottság. A kis falu közepén szép meglepetés várta a püspököt; a tamosói öreg 92 éves lelkész ide jött és kisdud nyája közepén állva várta a püspököt, tőle — mint ő mondá — utoljára elbúcsúzandó. Megható beszédének végén megáldotta a főpásztort s mint egyszer Melchisedek Ábrahámot, úgy eresztette el ő most a püspököt. Egy napig még Laziban Beniczky Árpád birtokán időzött a bizottság s ezután re bene gesta haza tértek.

A nógrádi visitatio ezzel teljesen be van fejezve s tapasztalatairól a kerületi gyűlésnek is fog a püspök beszámolni.

Lelkészavatás Nagyobbszerű ünnepélyben volt a balassa-gyarmati egyháznak f. hó 15-én része. Ugyanis akkor avatott dr. Baltik Frigyes püspök két candidátust lelkészekké. Az ünnepség az istentisztelet keretében folyt le, a mikor a második ének után a püspök kísérve titkárától és a missiói lelkésztől lépett az oltár elé, hogy Hlavács Milánt és Timkó Györgyöt az egyház szolgálóivá avassa. Miután az Úrvacsora szentségében részesítette őket, a napi evangélium alapján megható beszédet intézett hozzájuk, mire imádság és kézzel az által rájuk bizta az ige hirdetésének és a sakramentumok kiszolgáltatásának jogát. Hlavács Milán a kochanóczi egyházba, Timkó György a balassa-gyarmati egyházba hivatott meg segédlelkésznek. Az Úr áldása működésükön!

Csanád-csongrádi papi értekezlet júl. 3-án tartatott meg Szentesen. Az egyházmegye lelkészei az értekezlet előtt az Úr házába vonul-

ván Urunk sz. vacsorájának élvezetében részesültek, melyet kenetteljes szavak kíséretében Masznyik János tiszaföldvári agg nestorunk volt szíves a testvéreknek kiosztani. A 82 éves lelkész társnak fáradozását, szíves készségét a lelkészek köszönettel véve halás elismeréseket jegyzőkönyvben is nyilvánítják.

Esperes megnyitván az értekezletet, jelzi, hogy felkérésére a cura pastorális ismert ügyére vonatkozólag Czinkotszky Márton irt dolgozatot, melyet a szerző felolvast. A lelkészi értekezlet a felolvasott dolgozatért köszönetet mond s azt, mint feldolgozásra alkalmas anyagot egész terjedelmében püspök urunk ó méltóságához fölterjeszti.

Esperes jelenti, hogy a mult évi bányakerületi közgyűlés jegyzőkönyvének 70 pl. alatt kiküldött bizottság „Az egyházmegyei elnökség egyházlátogatásáról” szülő szabályrendelet tervezetével elkészült. A szabályrendeletet Saguly János ismertette s határozati javaslatot nyújtott be. Saguly János előadó utal az egyes egyház-községeknél az egyházmegyei elnökség által való látogatásának szükséges és üdvös voltára; kiemeli, hogy e tekintetben egyházi Alkotmányunk 94. §-a csak nagyjában körvonalozza az egyházmegyei elnökségnek hatáskörét, de másrészt nem óhajtja, hogy az egyházlátogatás az egyháztisztviselőinek zaklatásszerű nyomon követésévé fejlődhessen, valamint, hogy az egyházmegyei tisztének végzésében a tervezett szabályrendeletnek törvényerejével kötelező paragrafusai által kötve legyen: mindezeknél fogva az egyházlátogatási szabályrendelet tervezetnek csak azon feltétel alatt ajánlja részletes tárgyalás alapjául való elfogadását, ha belőle a tisztviselői karban visszatetszést kelthető pontok és kitételek töröltetnek s ha az egész tervezet az egyházlátogató elnökség ebbeli eljárásában való szabadságának biztosítása végett nem szabályrendeletnek, mint inkább egyházlátogatási útmutatónak tekintetik. Az egyházmegyei értekezlet az előadó elvi álláspontját és feltételét magáévá tette a tervezett szabályrendeletet tehát csak pótlásokkal hozza elfogadás végett javaslatba az egyházmegyei közgyűlésnek.

A magyarországi ág. h. ev. lelkészek tanuló fiait segélyező egyesület alapszabályait ismertette Draskóczy Ede. Előadó utal arra, hogy az ev. lelkész anyagi helyzete napról-napra súlyosabbá válik a mi a növekedő igényekben, egyházpólitikai törvények által okozott hátrányokban, nemkülönben ama körülményben leli magyarázatát, mely szerint az ev. lelkésznek főleg városokban más felekezetű egyházaknak aránytalanul gazdagabban dotált lelkészeinek társadalmi terén lépést kell tartania. Ez okból üdvösnek ítélt minden olyan intézményt, mely az ev. lelkészeket hivatásuk teljesítésében segíti.

Ily szempontból melegen üdvözli az eszmét s a segélyező egyesületet megteremtendőnek találja. Az értekezlet a beterjesztett határozati javaslatot indokainál fogva elfogadja az egyesület anyagi és erkölcsi támogatására magát lekötöztetettnek kijelenti.

A politikai községeknél anyaegyházakba való beosztása helyesbítettett.

Egyházmegyei segélyegylet alapszabályai némi változáson mentek át. Pl. ki 3 évig nem fizeti illetékét kizárható, ki 30 évig tagsági díjat fizetett és sem özvegyet sem árvát nem hagy maga után évi segélyt húzhat. A felügyelet, igazgatás és kezelésbe az esperes mellett az egyházmegyei felügyelő is bevonatott.

Egyházmegyénkből a Luther-társaságba 75-en léptek be. Ez örömmel vétetett tudomásul.

Majba Vilmos könyvvállalatának létesítését, mint nagy fontosságú indítványt magáévá teszi s az egyházmegyei közgyűlésnek elfogadásra ajánlja.

A lelkészi iktató mintája elfogadtatván az egyes egyházak pénztárainak terhére beszerzendők lesznek.

Papi értekezletek minden évben s mindig más egyházban tartatnak meg.

Cz.

Kerületi bizottsági ülések. A dunánineni egyházkerület f. évi augusztus hó 9. és 10. én tartja bizottsági üléseit Pozsonyban a balassagyarmati kerületi gyűlést előkészítendő.

A protestáns irodalmi társaság szeptember 18-án tartja meg évi közgyűlését Pozsonyban.

Orosházán Rédei János ev. tanító nyugalmomba lépett s kap 2280 k.r. évi nyugdíjat.

Furesa rendeletet adott ki a belügyminiszterium. Egészen „bizalmasan” utasította a hivatalnokokat, hogy a r. kath. egyház által rendezendő 900 éves ünnepélyeken hivatalosan ne jelenjenek meg, s ezen rendeletben a r. kath. vallást „államvallás”-nak nevezte. Megtámadtatván a rendelet miatt, azt letagadta, csak hogy a „Magyarság,” mely a rendeletet először hozta nyilvánosságra, kijelenti, hogy „a rendelet eredetijét a saját szemünkkel láttuk, lapunkban a rendelet eredetijének betű szerinti másolata jelent meg, a szétküldésről több helyen meggyőződünk stb. Tehát a kormány „belső használatban” államvallásnak tekinti a r. kath. vallást?! Megfigyeljük: vajjon a kormány csakugyan nem vesz-e részt ebben a felekezeti és egyúttal pártérdekből rendezett ünnepben?!

Az orosházi gyülekezet évi értesítőjéből: az Egyházi alkotmány értelmében átalakította a gyülekezet az adózást tisztán pénzre, megszüntetvén a búza fizetést; hivatalnokaival a búza-fizetésre nézve úgy egyezett ki, hogy évről-évre az utolsó 10 év átlagos termésének átlagos árával fizeti meg a búzát. Az iskolai könyvtárban van 513 mű. A falubeli 12 evang. iskolában járt

1361 gyermek, a tanyai községekben 715. Alapok: százados alap 16089 frt, iskola felszerelési alap 1764 frt, szegény alap 3973 frt, ösztöndíj-alap 416 frt. Adományok összege 800 forint.

A Luther-társaság az „Evang. családi lap” szerkesztésével Torkos László tanárt bízta meg. E választásra azt jegyzi meg a „Friedensbote,” hogy Torkos ismert magyar író ugyan, hanem hogy egyházi vagy néplap szerkesztésére alkalmas lesz-e, az még kérdés, s jobb lett volna olyan lelkészt megbízni a szerkesztéssel, a ki tapasztalt s a népies irodalomban már működött, a ki az evang. népet és szükségéit ismeri. Hja de mikor némelyek azt vették a fejükbe, hogy még néplap szerkesztésére is csak a főváros alkalmas, a fővárosi ember alkalmas mindenre és mindenre csak a fővárosi ember alkalmas, a vidéki csak arra való, hogy a fővárosit bámulja és — a tagdíjakat fizesse! Különös, hogy papjait, tanárait ez a főváros mégis a vidékiek közül választja. Csak akkor válnak-e ezek a vidékiek valamire valókká, mikor a fővárosba kerülnek, vagy azt hiszik, hogy a vidéken rekedt társak sem mire sem valók? A fővárosiaktól nem érdemlik meg a vidékiek az ilyen bánásmódot! Mi lehet annak az oka, hogy ha p. o. Paulik jó volt szerkesztőnek, míg Budapesten lakott, nem jó szerkesztőnek, mihelyt vidékre ment lelkésznek, tehát a néppel folyvást érintkeznek?! Mert az nem ok erre, hogy a néplapot Budapesten kell nyomtatni, sőt vidéken való kiadás mellett évenként egy pár száz forinttal kevesebb költségébe kerülne a Luther-társaságnak.

Budapest székes-főváros statisztikai hivatala most teszi közzé a főváros területén mult esztendőben kötött házasságok statisztikáját.

A házasságok összes száma volt 6564, az egyházilag megáldott házasságok száma 5154, tehát 1410 mátkapár nem áldatta meg házasságát egyházilag. Vagyis az összes házasulók 21.5 százaléka kikerülte az egyházi esketést. A mult évben Budapesten kötött házasságok közül 1711 volt vegyes házasság, vagyis az összes házasságoknak kerekén 26 százaléka. A vegyes házasságra lépő 201 kath. vőlegény közül 146, azaz 72.6 százalék kötötte ki, hogy gyermekeik mind a kath. hitben neveltessenek. A felekezeteknél az arány a következő: reformátusoknál 160 vőlegény közül 97, azaz 60 százalék, az ágostaiaknál 78 közül 32, azaz 41 százalék, a zsidóknál 25 közül 7, azaz 28 százaléka a vőlegényeknek, kívánja gyermekeinek atyjuk hitében való nevelését.

A megegyezések egyébként így történtek. Kath. vőlegény és ágostai menyasszonynál az apa vallására állapodtak meg 58, az anya vallására 14 esetben; kath. vőlegény és református menyasszonynál az apa vallására 73, a meny-

asszonyára 41 esetben, zsidó leánynyal kötött 11 házasságban a kath. apa javára egyeztek. Összesen 146 katolikus vőlegény biztosította gyermekei katolikus nevelését, 55 esetben az anya vallására történt a megegyezés. Az ágostaiaknál 29 esetben az evang. vőlegény javára, 42 esetben a kath. anya vallása javára történt a megegyezés. A reformátusoknál 85 esetben a reform. vőlegény. 63 esetben a kath. anya vallására történt a megállapodás. A zsidóknál 6 esetben a zsidó apa, 15 esetben a kath. anya vallását követik a gyermekek.

Ime, milyen világos veszteségei vannak a protestantizmusnak a reverzálisok restaurált rendszere révén. Hogy ebbe az eredménybe az anyakönyvi hatóságok részéről is belejátszik egy kis szelid nyomás, arra a minap már adatokat hoztunk fel. De, valljuk meg az igazat, nemcsak az anyakönyvezetőkön múlik ez a dolog. Hanem múlik azon a kényelmességen, a melylyel mindenki római katolikus lehet, egyházi adó fizetése nélkül, s múlik azon az u. n. lelki kényszeren, a melyet a katolikus papság a maga híveire gyakorolni tud. Eppen ezért reverzálisokat csikarhat ki. Es erről kell tenni valamit!

KÜLFÖLD.

Az egyházi történetírás megjavítása felé fordul most Németországban a figyelem. Mert, hogy azon sok javítani való van, nemcsak az ultramontán Rómával, hanem saját történettudásainkkal szemben is, alig szorul bővebb magyarázatra. A vallásos népelet pragmatikus ismertetésére eddigelé alig gondolt valaki. Mi ugyan sokat hallottunk (p. o. Neander műveiben) egyes kiváló férfiaknak áldásos szerepéről a világban, az egyházban vagy az irodalom terén, s tudomást vettünk államot és egyházat megrendítő vagy átalakító eseményekről, — de hogy milyen volt a keresztyén néptömegek vallásos erkölcsi állapota az egyes korszakokban, arról a belső egyházi történetírást művelő Müller féle kézikönyvben is keveset olvashattunk. A népelet vallásos egyházi és erkölcsi állapota csaknem terra incognita volt az eddigi egyházi történetírásra nézve. Van ugyan egy csomó dogmatörténetünk, de nincs a keresztyén hit fejlődéséről szóló pragmatikus történetírásunk, s van egy csomó történetünk a keresztyén etikáról, de maig sem ismerjük — s ezt Luthardt is fájtalja — a keresztyén ethos, a sajátos keresztyén erkölcsiség történetét az egyházban. Sőt ismerünk igen sok művet és iratot az ethika köréből, a mely a népelet vallásos erkölcsi jelenségeit a legkisebb mértékben sem volt képes befolyásolni. Természetes, hogy a népelet vallásos erkölcsi mozgalmainak földerítése a legnagyobb nehézségekbe ütközik. Mert sokkal könnyebb írni p. o. a reformáció külső

mozgalmairól és gyors elterjedéséről, mint annak benső átalakító hatásairól. Hogy milyen állást foglalt el az egyes korszakokban az istenadta nép a kiválóbb vallásos-egyházi vagy politikai mozgalmakkal szemben, a legtöbb esetben előttünk teljesen ismeretlen. E mozgalmaknak a vallásos-egyházi és erkölcsi népeletre gyakorolt befolyása oly tér, a melyet még csak föl kell derítenie a komolyabb s dogmatikus vagy politikai szempontoktól ment pragmatikus egyházi történetírásnak. Mert hát könnyű p. o. elősorolni századunk ama iratait, a melyek a hit aláadására törekedtek, de hogy melyeknek volt közülök a megkívántató romboló hatása, azt most már sokkal nehezebb földeríteni. Szakítanunk kell tehát már a sociális kérdés előtérbe lépése folytán csupán csak a korypheusokkal operáló eddigi történetírással, s föl kell derítenünk a népelet vallásos erkölcsi és egyházi mozgalmait az egész vonalon. A keresztyén hit s a keresztyén ethos teljes ismeretére van szükségünk a maga történeti kifejlődésében s jelenkori állásában. A történetírásnak ez elodázhatatlan feladatára hivta föl a minap a történettudósok figyelmét F i s c h a u s e r baseli ev. missziói theol. tanár „Németország ev. egyházának története a XIX-ik század I. felében“ cz. művében, a melyben helyesen és találóan mondja a tudós szerző: „az eddigi történeti theológia túlnyomóan arisztokratikus jellegű. A nagyobbára akad. tanszékeken lévő kiválóbb vezető egyéniségekről s azok theológiájáról s az egyházra gyakorolt befolyásáról volt eddig szó az egyháztörténetben, de hogy milyen a nép alsóbb rétegeinek vallásos-egyházi és erkölcsi élete, arról édes keveset hallottunk, vagy legfeljebb csak érintve volt.“ Tischhauser műve különben, a melyre ez úton is felhívjuk az illetékes szakkörök szives figyelmét, 2 részben öleli föl anyagát, a melynek egyike az 1800—1817-ig, másika pedig 1817—1848-ig terjedő időszakot ismerteti és pedig úgy, hogy mindkét részben ritka beható történeti tudással és finom érzékkel tárgyalja „a gazdasági, politikai, sociális és irodalmi viszonyokat, az iskolaügyet, a bölcséleti iskolákat, a biblíamagyarázatot, a theológiát s a dogmatikát s az egyházi, vallásos és erkölcsi állapotokat.“ In a történetírásnak e megjavítására irányuló törekvés is egyike azoknak a gyümölcsöknek, a melyeket a legújabb prot. theológia a Ritschl-féle történeti iskolának köszönhet. Behatóbb tanulmányozására tehát föl hívjuk az érdeklődők szives figyelmét.

A német ev. missziói társulatok ülték meg jún. 7—10 napjain Herrnhutban, a testvérgyülekezet egyik székhelyén évszázados jubileumukat. 12 missziói társulat s 13 misszió értekezlet volt ott képviselve. Különös érdeket kölcsönzött az ünnepélyeknek az a körülmény, hogy éppen Zinzendorf gróf születése 200 éves fordulóján s magában Herrnhutban lettek azok megtartva. A lipcei luth. és herrmannsburgi misszió hihetőleg

felekezeti túlérzékenységből s a liberális általános prot. missziói egyesület, sajnos, azokon nem volt képviselve. Utóbbi talán feledékenységből vagy egyoldalú felekezeti érdekekből meg nem hivatott. Mirbs marburgi tanár Kölb ing theol. igazgatónak doktorrá megválasztását hozta meg jubileumi ajándékkul a marburgi theol. fakultás részéről a német testvérgyülekezetnek. A testvérgyülekezet áldásos hívó theol. és óriási missziói tevékenysége van ezzel méltányolva és érdeme szerint megjutalmazva. Az első nagyobb előadást Warneck hallei theol. tanár és ismert nevű külmisziói történetíró tartotta „Áttekintés a német misszió belső és külső fejlődéséről Zinzendorf föllépése óta“ czimmal. A Zinzendorf előtti misszió a hollandi koloniális mozgalmakra, Elliot tisztán ev. vallásos jellegű indiai missziójára s a dán-hallei pietista jellegű missziói kezdeményezésekre vezette vissza, míg más részről Zinzendorf érdemét a misszió szervezésében látja, s így az az előző missziók egyszerű másolatának nem tartható. Az orthodoxia és a rationalismus romboló hatása okozta azt, hogy a testvérgyülekezet missziói buzgalma hatás nélkül maradt, mignem azt a maga egész teljességében Anglia (Wesley, Witfeld és Carey) karolta föl az egész vonalon. Sok tanulságot foglal magában Warneck előadása úgy a misszió külső eredménye, mint annak módszere, irodalma és kulturális hatása tekintetében. Majd Rölbing gnadenfeldi theol. semináriumi igazgató Zinzendorf személyes vallásosságának sajátos lényegét ismertette s úgy találja, hogy mély vallásos egyéniségének egyetlen magyarázati alapja az istennel való mystikus egysülésében s Krisztussal való legbensőbb közösségében keresendő. Azért alakította át oly sajátos módon a christológiát s a keresztről szóló theológiáját, a melynek (főleg Schleiermachersnél,) magva minden tévedése dacára maig is sikerrel használható. Ez előadást követőleg Bauer, a berthelsdorfi unitás rectora Zinzendorf gazdag egyéniségéről értekezett a maga különböző vonatkozásában, s oly mély benyomást tett a hallgató közönségre, hogy Hering tanár indítványára a jubiláló közgyűlés annak további discussziójától elállott.

Végül az ünnepélyek utolsó napján Buchner berthelsdorfi igazgató „Betekintés a német ev. misszió jövő munkásságába“ czimű kérdésről tartott nagyobb előadást. Az előadás a prot. külmiszió legnagyobb akadályát a jövőben is a hódító mohamedanizmusban, a stagnáló budhizmusban s a fanatikus pápás világalomban látja. A külmiszió sikeres munkálása céljából nem kíván „uniót“, sőt inkább „a különféle társulatok gazdag kifejllettséggel érvényre jutassák különös előnyeiket és adományait.“ A mi szükséges mindenek fölötte, az a társulatok között „a szellemek egysége a szeretetben“, „mint a keresztyén igazság s prot. áldozatkészség legnagyobb

bizonyítéka.* A tartalmas előadáshoz „a maga egészében“ Mirbt, Kánler és Warneck tanárok szóllottak Valóban sok év. igaz beszéd hangzott el a jubiláris missziói gyűléseken és sok hiterő és áldozatkészség nyilatkozott meg azok ismertett munkáiból. A prot. külmisszió az újabb prot. hitbuzgóság egyik legszebb hatása és bizonyítéka! Dr. Szlávik Mátyás.

ÜZENETEK.

S. B. Megjelenik; máskor is örömmel üdvözlém munkatársaink között! — **K. I.** Intézkedtem. — **N. L.** Tudomásul veszem, de más dolgozattal szívesen fogadnám támogatását. Hogy mennyire igazam volt, s mily sokak gondolatávak adtam kifejezést, mutatja a Dunántúli prot. lap, mely minapi szerkesztői üzenetemet a hírek közé fölvette ezen bemutatással: Okos figyelmeztetés; jegyezzük fel, megérdemli. — **K. A.** Az értekezést megkaptam;

előadónak küldtem; az után a lapban is szeretném közölni, meg tetszik ezt engedni? — **B. Gy.** Na gyon szívesen közölnék közép- és népiskolákat illető értekezéseket nagyobb számmal, de nem kapok. Pedig volna ám ott is megbeszélni való! Tanáraink és tanítóink feltűnő módon visszavonultak az irodalomtól, — fájdalom. **F. L.** Köszönöm; viszont szívesen rendelkezésre állok. — **M. N.** Olvastam a Hazánkban azt a megjegyzést esperesi megnyitó beszédemre; eszem ágában sincs a Magyar szó eljárását, mely szerint a protestáns sérelmeket föl-tárja: bűjtogatásnak tekinteni, sőt azt nagyon szükséges, egészen törvényes, igen helyes eljárásnak vallom. Ellenünk sértéseket elkövetni szabad, nekünk még köztudomásra sem szabad hozni a sértéseket, s a ki azt teszi, az már bűjtogató?! Jellemzi a Hazánk eljárását az is, hogy beszédemet idézve, egy jelentős szót kicserél, csak hogy a szöveg az ő kedve szerinti értelmet adja. Ilyen fordításokkal vezetik félre az olvasó közönséget. A cél szentesíti az eszközöket. — **Zs. E.** Köszönöm. — **K. I.** Az első intézkedésed szerint nyomattam anynyit. — **A. F.** Levél megy. — **S. K.** Szívesen. — **K. K.** Levelet irtam.

Pályázat.

A rozsnyói államilag segélyezett ág. h. ev. lőgymnasium

természetrájsz-földrajzi

rendes tanszékre pályázatot hirdet. Pályázhatnak oklevéllel bíró protestáns, első sorban ág. h. ev. tanárok és tanárjelöltek. A tanszék szeptember 1-én foglalandó el. A megválasztandó tanár a tanári létszámhoz képest heti 19—22 tanóra adására köteles. **Javadalmazás:** 2400 kor. évi fizetés, 400 kor. lakáspénz és 200—200 kor. ötödéves korpótlék. A 2800 és 3200 kor. fizetési fokozatokba való előléptetés üresedés esetén a tanintézetnél töltött rendes tanári évek szerint pártfogósági határozat alapján történik. Az intézet rendes tanárai az országos tanári nyugdíjintézetnek kötelezett tagjai. A kezdő rendes tanár egy évi sikeres működés után véglegesítettik, ez azonban a rendes minőségben működő pályázókra nem terjed ki. Okleveles tanár hiányában helyettes tanár alkalmaztatik 1600 kor. évi fizetéssel. A szabályszerűen felszerelt folyamodványok az intézet pártfogóságára czimezve f. évi július 31. déli 12 órájáig dr. Pösch Dezső főgymn. felügyelőhöz nyújtandók be.

Rozsnyó, 1900. július 9.

DR. PÖSCH DEZSŐ
főgymn. felügyelő.

NOVOTNY ANTAL

harangöntőde és vasharangállvány gyár
Temesvár, Gyárvaros.

Ajánlja magát a t. cz. községnek és községeknek minden nagyságú harangok újra, illetőleg új harangok és egész harangzatok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére, újabb modorra szerelve, több évi jótállás mellett, vert vaskoronákkal, úgy hogy az így felszerelt harangokat könnyen és többször lehet fordítani, mi által a harang a megrepedéstől megóvatik. Különösen ajánlja az általa föltalált többször kitüntetett, átlukasztott szabadalmazott harangjait, melyeknek hangosabb, tartósabb és mélyebb hangjuk van, és így egy 200 Ko. egy ily 260 Ko. haranggal egyenlő. — Ajánlom továbbá régi harangok vertvaskoronávali felszerelését, vertvasharangállványokat minden nagyságú óraharangokat. — 300 kgr. és azon aluli harangok mindig raktáron vannak. — Költségvetésekkel és képes árlapokkal díjmentesen és ingyen szolgálok.

„Az zredves orsz. kiállításán Budápesten 1896. MILLENNIUMI NAGYEREMMEL kitüntetve.“
2. 24—13

A **rozsnyói** tiszakerületi ágost. hitv. ev. internátussal egybekötött polgári leányiskola kebelében megürült

számítási és természettudományi szakra

pályázat hirdettetik. — **Kötelességei:** a kerületi tanterv és az iskolaszék rendelkezése szerint tanítani, az internátusban lakó növendékek felett a felügyeletet sorrend szerint gyakorolni, magát az intézeti szabályokhoz alkalmazni. **Javadalmazása:** polgári eklevéllel bíró tanítónő az intézetben teljes ellátást és évi 1000 koronát kap. Véglegesítése egy jó sikerrel betöltött év után történik. Elemi képesítéssel bíró tanítónő a polgári oklevél megszerzésének kötelezettségével teljes ellátást és évi 600 koronát kap. Véglegesítése és fizetésének javítása polgári oklevélnek megszerzése után önként következik. — A nyugdíj és korpótlék igénye az országos törvény által szabályoztatik. — A teljesen felszerelt kérvény, melyhez ágost. hitv. ev. vallását igazoló keresztlevel, egészségi bizonyítvány és arckép csatolandó, **f. évi augusztus 1-éig** alólírotthoz küldendő.

Rozsnyó, (Gömörm.) 1900. július 7.

Terray Gyula

45. 2—2

isk. elnök.

EGYÚJREFORMÁ- CZIÓ KÜSZÖBÉN

VAGYIS

A XX. SZÁZAD, MINT A RÓM. KATH. EGY-
HÁZ ÉLETÉNEK UTOLSÓ ÉVSZÁZADA.

IRTA:

TÓVÖLGYI TITUSZ.

Ára postán küldve, bérmentve 4 kor.
Lelkészek és tanítóknak 2 kor. 50 fill.

Azok a lelkész urak, kik a könyvet már megrendelték és tartalma meggyőzte őket arról, hogy terjesztésével a társadalomnak szolgálatot tesznek, egész tisztelettel fölkéretnek, sziveskedjenek hozzánk fordulni és mi kívánatra (a könyvek árának 3 havi határidőn belüli megküldése mellett, példányát 2 koronába számítva,) a megrendelt könyveket azonnal postára tesszük.

41 3—3

Kiváló tisztelettel

EGY ÚJ REFORMÁCZIÓ KÜSZÖBÉN
KIADÓHIVATALA

BUDAPEST, VII., Rottenbiller utca 1. sz.

Hirdetés.

Felszentelt lelkész

magyar-német kápláni, esetleg nevelői állást keres. — A czimét megmondja e lap szerkesztője.

48. 1—1.

Pályázat tanári állásra.

A szarvasi államilag segélyezett ág. h. ev. főgymnasiumnál latin-német nyelvi tanszékre pályázhatni. Ilyen képzettségűek hiányában latin-magyar nyelvre képzeteknek van előnye. — Az alkalmazandó rendes tanár évi dija 1200 frt törzsfizetés, 250 frt lakáspénz, 100 frtnyi ötödéves pótlék, mely utóbbi előny az alkalmazandó véglegesítésétől számít. A rendes tanárok törzsfizetése utóbb 1400—1600 frtig emelkedhetik. Üresedés és kiválóság esetén előléptetésre van kilátás. Az intézetbe lépő az országos tanárnyugdíjnak kötelezett tagja. — Csak ág. h. evangélikusok birnak kilátással véglegesítésre s oklevelesek a próbaév után figyelemben részesülnek. Nem oklevelesek csak helyettesekül alkalmazhatók. Ezek évi dija 800 frt és 100 frt lakáspénz. — A pályázók életkorukra, vallásukra, tanulmányaikra, képesítésükre, egészségükre, eddigi szolgálataikra, hadkötelezettségükre vonatkozó irataikat **f. évi július hó 29-ig** a főgymnasium igazgatójához küldjék. — A megválasztott hivatalát augusztus végén tartozik elfoglalni.

Szarvason, 1900. július 5.

Mikolay Mihály

főgymn. felügyelő.

43. 3—3